

Шарко Нікіта Євгенійович

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ДБТУ

e-mail: sharko.nikita@gmail.ua

Міносян Андрій Сергійович

*кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри ЮНЕСКО
«Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін*

ДБТУ

e-mail: minosian02@gmail.com

УКРАЇНСЬКА ГУМАНІТАРИСТИКА ЯК ЗАСІБ ПРОТИСТОЯННЯ ТОТАЛІТАРНИЙ ПРОПАГАНДІ

Питання ролі української гуманітаристики як інструменту збереження національної ідентичності сьогодні актуальне, оскільки, як і раніше, наслідками імперіалізму Росії є не лише фізичне знищення українців, а й культурне. І це відбувається через створення міфів про походження самих українців, української мови, через нав'язування своєї культури, через реформування історії і зміщення акценту на не існуючі події, підміну понять, неправильну інтерпретацію фактів, змішування населення тощо. Боротьба проти українства і викорінення з народної пам'яті та свідомості згадки й думки про свою незалежність і можливість розбудови автономної держави з демократичними європейськими цінностями, відокремленої від будь-якої іншої культури, зі своїм народом, генофондом, мовою та історією на сучасному етапі набуває особливої актуальності на тлі геноцидної російсько-української війни.

Сучасна російсько-українська війна є, насамперед, війною смислів, екзистенційного зіткнення двох діаметрально протилежних цивілізаційних парадигм, де лінія фронту пролягає не лише крізь географічні ландшафти, а й крізь свідомість, історичну пам'ять і ціннісні орієнтири. Українська гуманітаристика – філософія, історія, культурологія, тощо – опинилася в епіцентрі цього протистояння, виконуючи функцію реального інструменту національної безпеки.

Аналіз інтелектуального ландшафту воєнного часу свідчить, що українські мислителі й науковці взяли на себе відповідальність за концептуалізацію ворога, обґрунтування права на опір і формування візії

майбутнього, вільної від імперських нашарувань. Фундаментальною тезою сучасної української філософії війни є твердження про те, що агресія є прямим наслідком деградації мислення. Український філософ Сергій Дацюк у своїх розвідках наполягає на тому, що війна виникає там, де суб'єкт відмовляється від складних інтелектуальних операцій, від рефлексії та осмислення ситуації [2]. Згідно з цією концепцією конфлікт є результатом нездатності Росії утримувати складність світу в просторі діалогу й розуміння.

С. Дацюк стверджує, що війна є формою «рекурсії» – бездумного повторення насильства, яке триватиме доти, доки агресор не здійснить радикальну зміну свого світогляду. Російське суспільство, занурене в архаїчні міфи, втратило здатність до продуктивного мислення, замінивши його симулякрами пропаганди. Відтак, український опір на інтелектуальному рівні – це насамперед спроба повернути реальність у простір смислів, де можливе розрізнення правди і брехні, добра і зла.

Розвиваючи цю думку, вчений Євген Бистрицький пропонує розглядати нинішні події як війну світів, де класичні європейські регулятивні ідеали – раціональна згода, толерантність, соціальна інтеграція – зазнають краху при зіткненні з силою, що принципово заперечує існування іншого [1]. Досвід цієї війни демонструє філософську неспроможність політики безмежної толерантності. Коли один зі світів, яким є російський імперський проєкт, будує свою ідентичність на повному запереченні права на існування іншого світу, українського демократичного проєкту, простір для консенсусу зникає.

Є. Бистрицький наголошує, що українська гуманітаристика має розробити нові концептуальні підходи, які б враховували ситуацію радикальної незгоди. Це вимагає перегляду етико-моральних теорій, що домінували в західному дискурсі останні десятиліття, і повернення до більш жорстких екзистенційних категорій, де визнання іншого можливе лише через відстоювання власних меж.

Професор Вахтанг Кебуладзе, працюючи з поняттям рашизму, визначає його як фашизм, доведений до своєї нелогічної крайності [3]. Якщо класичний

фашизм намагався будувати хоча б видимість цілісної ідеології, то рашизм є культом безумства. Його ключовою ознакою є спотворення реальності через розпалювання чистої ненависті, де пропаганда не має на меті переконати опонента логічними аргументами, а прагне інфікувати його емоційним станом агресії. В. Кебуладзе підкреслює, що в цій системі координат пропаганда стає чистою вимогою підкорення, що не потребує верифікації.

Дослідники Андрій Міносян та Олексій Варипаєв підкреслюють, що притаманна російському суспільству «ментальність війни» перебуває у фундаментальній опозиції до базових європейських цінностей і демократичних свобод [4]. Тому український інтелектуальний і фізичний опір не лише руйнує ідеологію «руського міра», а й виступає критично важливим чинником для забезпечення сталого розвитку й безпеки всього європейського континенту. В цьому контексті саме Україна стає тією потужною ланкою, що допоможе сформувати нову європейську реальність, остаточно вільну від екзистенційних загроз імперського тоталітаризму.

Отже, українська гуманітаристика в умовах війни трансформувалася з комплексу академічних дисциплін на справжній щит нації, що захищає українську ідентичність від поглинання ворожими смислами. Вона виконує критичну функцію розмежування, визначаючи істинну природу ворога, деконструюючи імперські міфи за допомогою історичних фактів і повертаючи реальність у простір смислів.

Література

1. Бистрицький Є. Філософські уроки війни як екзистенціального зіткнення світів. *Персональний сайт Євгена Бистрицького*. URL: <http://bystrytsky.org/uroky23.htm> (дата звернення: 19.11.2025).
2. Дацюк С. Війна як наслідок відмови від мислення. *YouTube-канал «Колесо Життя»*. 2022. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=MND27iD527o> (дата звернення: 19.11.2025).
3. Кебуладзе В. Рашизм — це фашизм, доведений до своєї нелогічної крайності. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. URL: <https://kelmczasopisma.com/viewpdf/9603> (дата звернення: 19.11.2025).

4. Minosian A., Varypaiev O. Russian aggression as a threat to the sustainable development of Europe: the Ukrainian dimension. *European Dimensions of Sustainable Development: Proceedings of the V International Conference* (June 1-2, 2023). Kyiv: National University of Food Technologies, 2023. URL: <https://philpapers.org/rec/MINRAA-4> (дата звернення: 19.11.2025).